

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ

ABONAMENTUL:

Pe un an .....20 coroane.
Pe jumătate de an .....10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA:
Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului de protopresbiter în tractul **Beiuș**, cu parohia centrală Beiuș, se publică concurs cu termen de **30 zile**, socotite dela ziua ce urmează, după prima publicare în organul oficial „Biserica și Școala”, cu emolumentele:

1. Dela parohia centrală Beiuș:

- Locuință în natură.
- Salariu în bani 400 c. r.
- Stolele obișnuite.
- Intregirea dela stat.
- Adaus personal 400 cor.

2. Din protopresbiterat:

a) Distribuțiunea dela dieceză, pentru inspecțiunea școlară și ședulele dela cununii, în suma stabilită de sinodul eparhial.

b) Birul protopopesc dela preoții din tract și anume: dela preoții cu cvalificațiune superioară câte 20 cor., iar dela cei cu cvalificațiune inferioară câte 10 cor.

c) Diurne pentru vizitarea canonică și revizuirea socoților, și anume: dela parohiile de clasa I câte 20 cor., dela parohiile de clasa II câte 15 cor. și dela parohiile de clasa III câte 10 coroane.

d) Spesele cancelariei protopopesci, stabilite pentru parohiile de clasa I: 8 cor., pentru cele de cl. II: 7 cor., pentru cele de cl. III: 6 cor.

Dările după venitul acesta le va soluționa cel ales.

Alesul nu va putea ridica pretensiune pentru eventualele scurtări, ivite dintr-o nouă arondare a tractului.

Aspiranții la acest post se avizează, ca în termenul indicat să substearnă subscrisului Consistorului petitele lor, instruite cu documentele de cvalificațiune, pscrisă în § 53 din Statutul Organic, și prin concluzul congresual Nr. 111 din 1888, și anume: să dovedească, că au cvalificațiunea recerută pentru parohiile de clasa primă, să producă testimoniu de maturitate și să dovedească, că au împlinit cel puțin 5 ani în serviciul bisericesc sau școlar cu succes deplin mulțamitor și că prin zelul, capacitatea și diligența lor s'au distins pe terenul bisericesc școlar.

Oradea-mare, din ședința plenară a Consistorului eparhial gr.-or. român ținută la 27 Februarie (12 Martie) 1918.

Consistorul gr.-or. rom. din Oradea-mare.

O problemă actuală.

De Sabin Evuțian.

I.

Suntem viețuitorii unor vremuri cu adevărat mari, — martori ai prefacerilor pe toate terrenele. Totul se desfășoară înaintea ochilor noștri cu repeziune, aproape pe neobservate, cum pe neobservate și în timp scurt se desvelesc frunzele din mugurii lor. Ceeace vedem de fapt, este numai efectul unor frământări lente, cari — întocmai ca râulețele din Carst — își urmează cursul neobservat de ochii oamenilor, ca la un moment prielnic să iasă cu putere la suprafață.

Problema, ce-o tratez, în esență nu e nouă; a apărut în repetite rânduri, ici și colo; se pareă chiar că e aproape de înfăptuire, dar... *dolinele* i-au abătut cursul spre adâncuri. Dacă reapare acum și se impune mai cu putere e, că are veșmântul nou, veșmântul dovezilor, cari o fac mai actuală, decât a fost oricând până acum.

Am fi nedrepti față de fetele și mamele înțelegătoare ale neamului nostru, dacă am rețaceă, că în râvna lor tot mai avântată spre cultură au fost conduse și de un motiv mai superior, decât de cel al interesului. Dar — când constatăm un neastâmpăr de-a ști, o dragoste de-a pătrunde mai cu temeiu cartea românească, o dorință artistică de a-și însuși o limbă românească mai frumoasă, vre-o limbă streină ori alte îndelniciri de artă, când peste tot constatăm o sete de cultură, — am fi de altă parte nesinceri față de starea faptică, dacă n'am spune dintru început, că îndemnul principal, în genere, a fost de alt ordin, de ordin economic-social.

După statistica anului 1910 numărul femeilor întrece pe al bărbaților cu vre-o 200 de mii (cca 10%), raport mult-puțin același în toate țerile din Europa, afară de țerile balcanice, unde bărbații sunt mai mulți, cam în același raport de 10:9. Raportul acesta ni-l arată statisticile și la mortalitatea anuală. Urmarea e, că o bună parte a sexului femeiesc n'ajunge să-și desăvârșească menirea. La acest fapt trist s'a adăugat de ani de zile, mulți înainte de războiu, un altul, o înrăutățire treptată a condițiilor de traiu.

Ce eră deci mai natural, decât ca școala să mijlocească deoparte fetelor ocupații oneste ori să le dea cel puțin o asigurare pentru orice întâmplare în viitor, — de altă parte, indirect, să deștepte în părinți o năzuință nobilă de a împărtași fetelor lor o educație mai potrivită vremilor nouă. Intre zidurile școalelor de fete se sălășluiesc astfel, deoparte fetele funcționarilor cari duc greul vieții, de altă parte a oamenilor cu dare de mână.

Că premisele sunt corecte, dovedește și următoarea statistică din anul 1914:¹⁾

Dintre părinții elevilor, cari au cercetat școalele superioare de fete în anul școlar 1913/14, au fost:

- 38.7% funcționari, preoți, profesori, învățători și ofițeri,
- 25.8% industriași și negustori,
- 14.1% alți intelectuali,
- 9.2% pensionari (capitaliști și rentieri etc.),
- 7.9% proprietari mari și mijlocii,
- 4.3% alții.

În același loc (pag 64*) se face următoarea constatare, generală, pentru țara întreagă: „Înrăutățirea împrejurărilor de traiu îndeamnă un număr tot mai mare de femei spre carieri,

cari le asigură pâinea de toate zilele, iar emulațiunea economică le îndeamnă, să absolve cel puțin clasele civile (în multe cazuri ulterior), ca astfel să se poată mai bine feri...”. Și de fapt, numărul fetelor, cari au intrat în funcții *imediat* după terminarea școalei civile, a fost în 1914 de 7.3% din numărul total, cu 0.6% mai mare decât în anul 1913.

Dacă ne dăm seamă, că dela 1914 — în urma mortalității mari în lupte și acasă, asemenea și în urma nașterilor ce decresc brusc — raportul numeric al celor două sexe se îndepărtează tot mai mult, de altă parte că împrejurările de viețuire devin tot mai imposibile, — trebuie să recunoaștem că stăm în fața unei probleme dintre cele mai actuale.

A. Benisch²⁾ (în ministerul de instrucție) încă se gândește la acest fapt, când în studiul său („Középfokú iskoláink elhelyezése, II” din „Magyar Paedagogia” Nr. 1 a. c.) — revenind la ogașă pe-o clipă — constată, că în deceniile din urmă, mai ales însă dela izbucnirea războiului actual, s'a schimbat și concepția „societății maghiare”, care până mai bine de curând a dat puțină importanță educației fetelor. „Cei ce trăiesc în condiții mai modeste, s'au mulțamit cu școala elementară, iar fetele păturilor sociale mai culte cu terminarea alor patru clase civile”. Școalele superioare le-au cercetat cele vre-o 12 mii de fete (în 1916) nu pentru carieră, ci ca să ajungă la diplomă, iar „diploma au considerat-o numai de un capital de rezervă pentru cazul, când nu li-ar succede să se mărite”. Acum? Școalele de fete sunt toate prea impopulate și cu miile cer să fie privatiste fetele, pe cari zidurile nu le-au mai încăput. Au năpădit și asupra școalelor superioare de fete, rămase înainte de războiu aproape goale, mai ales după pace în 1916 li-s'au dat și acestora direcție mai practică. Foarte multe fete fac examene private în școalele medii de băieți de toate categoriile. Începe a câștiga îndeosebi teren un nou tip de școală de fete, școala comercială superioară. „Păuă când numărul școalelor medii de băieți stagnează în cursul războiului — încheie autorul aceste date mai proaspete — școalele superioare de fete și școalele medii de fete (numite: reform) sporesc necontentit și se împopulează toate, deși susținătorii nu primesc în acest scop nici un sprijin dela stat”.

Când prin urmare — cu tot numărul mare al școalelor de fete din țară (4:0 în 1914) — problema educației practice a fetelor e o problemă actuală pentru toți, pentru noi are o specială actualitate. Nu vom putea rezolvi însă prielnic pentru noi această problemă, numai după ce vom căuta întâiu — pe baza datelor celor mai proaspete ce ne stau la îndemână — în ce raport s'a

¹⁾ „Magyarország közoktatásügye”, 1914, pag. 76*.

²⁾ Vezi articolul de fond al colegului Dr. Teodor Botiș în „Biserica și Școala” Nr. 3 din a. c.

manifestat la fete râvna după o cultură mai înaltă și mai practică totodată, ce direcție practică urmăresc în special fetele noastre; — vom cerceta apoi lipsurile și trebuințele noastre, ca în urmă să putem face concluzia, în consonanță cu puțințele noastre de ordin economic-financiar.

*

II.

Intrăm într-o parte cam obositoare.

Scoalele civile de fete în curs de 10 ani au sporit aproape cu 100. În 1904 erau 241 școli cu 36.079 eleve, în 1914 au fost 325 cu 61.309 eleve, un număr aproape îndoit față de cel dinainte. Caracteristic e, că întâiul an de războiu (1914) arată față de 1913 un spor în eleve de 4162.

După susținători: 98 școli sunt de stat, 69 comunale, 117 confesionale (84 rom. cat., 3 gr.-cat. — dintre cari 2 românești —, 6 reformate, 14 aug. ev. — între cari 5 germane —, 4 gr.-or. — numai una românească, în Arad și 1 sârbească —, 6 izraelite), 12 societare (între cari una românească, în Sibiiu) și 34 private.

Între eleve 51.227 sunt maghiare, restul e al naționalităților. Noi, Românii, avem 2802 eleve. În raportul numeric al populației de 1:5—6, avem 1:81 școli civile de fete și 1:22 eleve.

Elevele române cercetează diferite școli civile în următorul raport: 1341 șc. civ. de stat, 623 șc. civ. comunale, 371 șc. civ. romano-catolice, 213 șc. civ. gr.-cat. române, 165 șc. civ. gr.-or. române, 35 șc. civ. germane (ev. aug.), 26 șc. civ. private, 22 șc. civ. societare cu limba de predare maghiară, 5 șc. civ. reformate și 1 șc. civ. izraelită.

Eleve române gr.-orientale mai multe aflăm în șc. civ. de stat, îndeosebi în Caransebeș, Orșova, Chichinda-mare, Biserica-albă, urmează Făgărașul, Sibiiu, mai puțin în Brașov, Bistrița, Deva, Beiuș. Foarte multe române gr.-or. avem în „clăustrele“ rom.-catolice. Conduc cele trei clăustre din Timișoara, în cari din 598 eleve numai 244 sunt maghiare; urmează Lugojul, Perjámos, Oravița, Sânmiclăușul-mare, cele două „clăustre“ din Sibiiu; maicele din Lipova încă dau un contingent frumos; — se nșiruie apoi Alba-lul'a, Bătania, ba chiar și Seghedinul! Un număr frumușel avem și în șc. civ. comunale, mai ales în Timișoara, Arad, Vârșeț și Hațeg. 43 eleve cercetează chiar șc. civ. gr.-cat. rom.; cele 5 eleve române din șc. civ. reformate sunt toate gr.-or.; în șc. civ. germane (ev. aug.) avem 14 eleve. În șc. civ. gr.-or. rom. sunt în schimb numai 2 eleve greco-catolice. Eleva din școala izraelită e gr.-cat. Dintre șc. civ. societare neromâne e cercetată de elevele noastre îndeosebi cea din Cubin, iar dintre șc. civ. private cele din Lugoj, Becicherecul-mare, Ciaba și Brad³⁾.

Scoatem întâiul trei concluzii dureroase de aici:

1. În întreg Banatul n'avem nici măcar o singură școală civilă românească, în vreme ce școalele civile streine — ale maicelor mai ales — băjbăie de elevele române gr.-or.

2. Chiar și în ținuturile, unde avem puțințele noastre școli românești gr.-or., — școli cari ar mai putea primi eleve la contingentul lor destul de modest —, se observă o tendință spre școalele civile de stat, ceea ce probează, că îndemnul principal e asigurarea viitorului, în urma unei păreri rătăcite a multora, că certificatele dela șc. civ. românești nu duc așa de ușor la scop.

3. Mai dureroasă e însă afluența spre șc. civ. rom.-catolice, cari „cresc mai bine“, fapt foarte îngrijorător pentru viitoarele noastre mame, azi mai ales, când se impune pentru fetele noastre o educație practică în spirit românesc-ortodox.

Sunt însă și fete, cărora li-e dulce limba maicii lor și vor s'o rostească frumos, — și li-e dragă legea lor și vor s'o dea moștenire curată urmașilor. Acesta-i singurul fapt îmbucurător din din noianul cifrelor.

Din întreg contingentul șc. civ. de fete în 1914 partea cea mai mare, 47.4% (=5143), a continuat în școalele normale, la cursurile comerciale

și în șc. superioare de fete, — 43.8% au rămas acasă, iar 7.3% au intrat imediat în funcții. Se observă față de anul precedent o creștere de procent la continuarea studiilor și la intrarea imediată în funcții.

Aceeaș tendință — dar mai puțin pronunțată — se poate urmări și la noi; școalelor normale (pedagogiilor) de fete le dăm însă un contingent frumos de eleve.

Cursuri comerciale au fost în 1914 în total 66, cu 94 clase și 3707 eleve. Susținătorii: statul, comunele, societățile și confesiunile (10 rom. cat., 1 aug. ev. și 1 izr.). Cele mai multe s'au ținut în legătură cu școalele civile (35), — la noi nici unul. Pentru anul școlar 1914/15 s'a mai permis inactivarea altor 12 cursuri comerciale nouă (în total 78).

Numărul elevelor arată o decreștere față de anii precedenți, fiindcă în timpul din urmă școalele de fete numite reform au primit 1—3 ramificații: șc. sup. de fete, gimnaziu și comerciale, — și a crescut numărul acestor din urmă. Decreșterea arată îndeosebi elevele izraelite (din an în an!) și în urmă și cele maghiare, iar Germanii arată spor. Examenle au făcut cu toate acestea cu 11.2% mai multe (3499), decât cu un an înainte, — între cari 27 românce (23 gr.-or.), în procente abia 0.66.

Acest contingent mic își află explicarea în puținul simț de practicitate deoparte, de altă parte în modestul număr de funcții românești, unde ele ar putea fi aplicate cu această pregătire, mai ales că ține fiecare să fie în loc ori aproape de casă. E mai mare în urmă — și e și acesta un motiv — afluența spre gimnaziile și școalele comerciale de fete.

Scoalele medii reform. În categoria școalelor civile de fete s'ar mai putea înșira școalele superioare de fete, cu mai multe clase decât patru. În 1914 erau 35 șc. sup. (18 de stat, 4 comunale, 5 rom.-cat., 4 ref., 1 ev. aug.-germană, 1 societară și 2 private) cu 6653 eleve cari au făcut examenle, — arătând un spor de 1.5% față de anul școlar 1912/13. Contingentul îl dau și aici clasa intelectuală din orașe și clasele în condiții economice mai prielnice.

Dintre elevele grosul au fost maghiare (92.5%) și germane (4.7%). — după confesiune rom.-catolice (37.1%) și izraelite (34.5%). Greco-orientalii se prezintă cu 1.2%, iar gr.-catolicii cu 1.1%, cei dintâi stagnând, cești din urmă arătând un mic spor de 0.3%.

Au făcut examenle 30 de române, — judecând după dislocarea acestor școli — cele mai multe gr.-orientale, și anume 20 în șc. sup. de fete de stat (îndeosebi în Arad și Timișoara), iar 10 în șc. sup. de fete rom. cat. (de maice) din Timișoara.

Dintre absolventele clasei a IV-a, cele mai multe au continuat cursurile aici ori în gimnaziu, o bună parte în școalele normale și iarăș în școalele comerciale superioare.

Gimnaziile de fete au fost în 1914 opt (cu 3 mai multe decât în 1913), anume 3 licee și 5 gimnazii inferioare, în centrele mai mari din nordul țării, — anul acesta și în Arad. Se arată spor de 27.8% și în numărul elevelor (2352 față de 1841⁴⁾). E interesant apoi, că numărul bachelareatelor a sporit cu 13.3%, pe când al băieților numai cu 7.7% (în 1914!). Date, pe cari e bine să le fixăm sunt și următoarele: Calculi de „foarte bine“ au avut fetele — în raport — de 2 ori, „bine“ de 1/3 ori mai mulți, iar „îndestulitori“ de 2 1/2 ori mai puțini decât băieții; — la examenle corectoare și de repetiție au fost îndrumate — în raport — numai pe jumătate atâtea fete, câți băieți.

Contingentul mare îl dau și aici Maghiarii (82.6%) și Germanii (7.3%). Numărul elevelor române nu e fixat, dar știm pozitiv, că — azi — mereu crește numărul privatistelor în gimnaziile noastre românești de băieți.

Fetele înscrise în gimnaziile sunt — în ordinea procentelor — fete de proprietari mari și mijlocii, apoi de meseriași, funcționari, preoți, învățători, negustori și pensionari (cei mai mulți, cari locuiesc la orașe ori în nemijlocitate apropiere).

Dintre cele 249 abituriente urmează 81 la

medicină, 97 la filozofie, 8 la farmacie, 3 la tehnică-chimie, 5 la academia comercială superioară, 16 la arte, 34 la diferite școli ori acasă. Românce am avut numai 4, cu maturitate de gimnaziu, 2 cu „foarte bine“, 2 cu „bine“ și urmează 2 la filozofie, iar 2 la medicină.

Scoalele comerciale superioare. Din numărul total de 11 242 eleve (o creștere de 10.2% față de 1913), 8.5% au fost fete (un spor de 1.8%). Creșterea se arată la Maghiari și Germani.

În urmă afluenței tot mai mari a fetelor, în 1916 aflăm deja un plus considerabil de școli și o organizație cu mult mai practică a școalelor medii de fete. Din studiul lui A. Benisch am socotit — încât vor fi amintite acolo toate — 11 școli comerciale superioare de fete, abia 9 școli superioare de fete (față de 35 din 1914!), în schimb însă 34 școli medii-reform de fete, cu 1—2—3 ramificații (șc. superioară, gimnaziu, comerciale). Această nouă organizație este de sigur o urmă a practicității: din școalele superioare de fete o parte intră în școalele normale îndeosebi, ori stau acasă, — din gimnaziile procentul mai mare trece la universitate, iar comercialele deschid calea spre carierele practice.

La noi, la Români, încă se observă un mic neastâmpăr spre gimnaziu, acesta rămâne însă deschis numai fetelor mai în stare și cu râvnă deosebită. Cercetată e azi între școalele superioare mai ales medicina, ca mai independentă și mai răsplătitoare de muncă, mai puțin filozofia, fiind trebuințele școalelor noastre de fete restrânse.

Inmormântarea unei dăscălițe vrednice.

Zeloasa dăscăliță de pe vremuri a frunțașei comune Buteni și mai târziu directoară a școlii de fete din Arad, Maria Popoviciu, a trecut la cele vecinice.

Răposata în Domnul a fost un membru foarte valoros al corpului nostru didactic feminin. Ca învățătoare în comuna Buteni, unde a servit un lung șir de ani, a educat fetițele poporului nostru cu mult succes intelectual și moral.

Activitatea ei laudabilă din comuna Buteni a atras atențiunea fostului episcop al Aradului de pie memorie Ioan Meșianu, care o aduce de profesoară și directoară în fruntea unicei școli superioare de fete din dieceză, în Arad. Aici răposata a desvoltat o activitate iarăș mănoasă. Sub conducerea ei elevele au căpătat o instrucție și educație aleasă, cari i-au asigurat respectul și mulțămirea superiorității și a publicului românesc. Și aici, ca în Buteni, răposata a fost o mamă iubitoare și învățătoare devotată elevelor sale.

După o activitate deamă de laudat, răposata a trecut înainte cu vre-o 15 ani în bine-meritata penziune.

Inmormântarea acestei femei vrednice a avut loc Duminecă, 1/14 Aprilie a. c., în prezența unui public ales și numeros. Îndeosebi damele române din Arad au ținut să deie zeloasei directoare cinstea meritată, prezentându-se în număr foarte respectabil la înmormântare. Tot asemenea s'a achitat de datorință față de răposata și școala de fete din Arad, prezentându-se elevele în corpore, în frunte cu profesoarele lor. Bună impresiune au făcut și prezența tuturor elevilor școalelor noastre populare din Arad, sub conducerea învățătorilor.

Prohodul, în absența și din încredințarea părintelui protopop Traian Vățian, ocupat cu alegerea de preot, carea decurgea tocmai în timpul înmormântării, l-a săvârșit semnificativ dascălul dela institutul nostru ped.-teol. din Arad, părintele Dr. Teodor Botiș. Discursul improvizat, ținut la finea prohodului de părintele Botiș, a fost un giuvaer de vorbire, frumoasă și apreciere dreaptă și distinsă a dascălului pentru dascăl.

Corul seminarial a cântat duios și frumos.

Ca o dovadă a caracterului și înaltelor virtuți de cari au fost călăuzită directoara Maria Popoviciu, amintesc, că aceasta valoroasă dăscăliță, din modestul el salar de dascăl a făcut bisericii române ort. din Arad o fundațiune de 2600 cor. și 2 acții dela frunțașul nostru institut de credit și economii Albina din Sibiiu.

³⁾ Datele sunt combinate din statistica a. 1914, cea mai proaspătă.

⁴⁾ În acest număr sunt socotite și cele 58 de fete, cari au urmat în particular la gimnaziile și realele de băieți.

Iată un tip al dascălului român, carele până în oara ultimă a vieții sale, ba și după moarte, și-a dat tot, dar tot ce a avut neamului și bisericeii sale!

In veci amintirea ei!

D. P.

Raportul general

al oficiului protopopesc ort.-român al Orăzii-mari, despre activitatea dezvoltată în cursul anului 1917.

(Urmare.)

Inspecțiunea. — Examenale.

Anul acesta ne-am mărginit numai la cele mai neîncunjurabile lucruri. În urma relei comunicațiuni, cele mai multe școli au fost vizitate numai odată.

Ca până acum, astfel și de data aceasta, cea mai mare însemnătate s'a dat creșterii religioase-morale a tinerimei, precum și dezvoltării simțului pentru ordine și curățenie.

Examenale s'au ținut în timpul ordinar, cu succes — în general — îndestulitor.

Conferințele învățătoresți

nu s'au ținut. Tot astfel nici reuniunea învățătorilor n'a funcționat.

Date statistice școlare.

În anul 1916/17 dintre 39 școli de ale noastre au funcționat 26. În tract avem 22 școli de stat și 7 comunale.

În funcțiune au fost — cei concentrați nu se numără — 24 învățători definitiv și 1 provizor.

Prunci obligați a cerceta școala au fost (6—12) 5545, (13—15 ani) 1848. În comparațiune cu anul precedent mai mulți cu 187.

De fapt au cercetat școala (6—12 ani) 1799; (13—15) 112. Cătră aceștia — adăugând școlarii dela școlile de stat, etc. (6—12) 1649; (13—15) 132, ajungem la rezultatul, că de fapt au cercetat școala 3692 adică 50%.

La examenul final au fost de față (luate și școlile străine) (6—12) 2724; (13—15) 160. Dintre aceștia au răspuns din Religione, limba română și socolă, 2884, iar și din alte obiecte de învățământ 976.

Mai ales catehizărilor li-se dă o atențiune deosebită, recerându-se dela catiheți și propunerea cântărilor bisericesti, răspunsurile liturgice.

Leafa învățătorilor noștri din tract în total este 69.100 cor. Biserica contribuie cu 26.800 cor. iar restul (cu adause) de 42.300 cor. îl dă statul.

Afacerea cantorilor

deocamdată s'a luat dela ordinea zilei.

Mișcarea clerului și a poporului.

Dintre 56 parohii sistemizate, îndeplinite sunt 45 parohii, iar 11 sunt vacante.

Preoți în activitate sunt: 1 protopop-paroh; 1 paroh emerit, 39 parohi, 5 adm. par., de tot 46 preoți, dintre cari 11 preoți sunt văduvi.

Preoții au 112 prunci.

Familii la finea anului au fost 7524 cu 19.781 bărbați și 19.327 femei, de tot 39.108 suflete, deci acum mai multe cu 158 suflete decât anul precedent.

Din acest număr total știu ceti și scrie 13.225 adică 38%.

S'au născut 979, cu 19 mai mulți ca în 1916.

S'au cununat 125 părechi, și anume; 110 părechi curate și 15 mixte; față de anul precedent se arată creștere cu 22 părechi.

Numai înaintea forului civil au contractat 108 părechi, mai multe cu 84 decât în anul 1916.

Deși numărul astorfel de contractări este relativ mic, totuși aruncă o umbră oare-care asupra activității pastorale ale preoților din acelea parohii.

A scăzut numărul acesta în parohiile Lazuri și Ciuhoiu.

Concubinate sunt de tot 267, cu 63 mai puține decât în anul 1916

În comparație cu anul 1916, concubinatele au scăzut în parohiile Hidiseul de sus, Șumugiu, Păușa și Alparea.

Sectari, rătăciți sunt de toți 186.

Rătăciții au scăzut în parohiile: Alparea, Dornișoara, Lazuri, Apateul-unguresc și Stracoș.

În anul 1917 au răposat 956, mai puțini

cu 327 decât în anul precedent. Dintre aceștia nenorociții 9.

Au imigrat 54; au emigrat 88; au trecut la biserica noastră 3; dela noi 8.

S'au spovedit și cuminecat 13.796, mai puțini cu 988 decât în anul 1916.

III. Afaceri epitropești.

Precum celelalte afaceri au fost mărginite la cele mai necesare, astfel și în afacerile epitropești s'a ținut cont de cea mai severă controlă. Cursul acestor afaceri, a fost normal.

În baza rapoartelor șinguraticelor oficii parohiale, în tractul nostru avem următoarele averi:

1. Valoare edificiilor bis.-școlare 1.506.141.—
  2. Valoarea pământurilor bis.-școl. 1.032.380.—
  3. Capitale, fonduri 418.075'95.
  4. Valoarea ornam. bis. 102.180.—
  5. Valoarea recuzit. mobil. școl. 22.360.—
- De tot 3.131.142'95, din care scoțând pasivele de 61.910.— cor., rămâne o avere curată de 3.069.232'95. cor.

Averea tractului.

1. Mobiliarul cancelariei protop. 140.— cor.
2. Fondul protopopesc 8620'03 cor. De tot 8760'03 cor.

Pentru augmentarea acestui fond, rog Ven. Sinod, să binevoiască a susține și pe mai departe tasul, colecta, eiectările și amendele în calea ordinii.

Observ, că la acest oficiu s'au revidiat și controlat 54 preliminare și 57 socoți.

Incheiu cu rugarea ca Ven. Sinod să binevoiască:

1. a lua acest raport la cunoștință;
  2. a examina socola fondului protopopesc pentru anul 1917;
  3. a staveri budgetul fondului protopopesc pentru anul 1918;
  4. a staveri paușalul cancelariei protopopești față de parohii;
  5. a susține modul de augmentare a fondului protopopesc;
  6. a susține și pe mai departe augmentarea bibliotecilor parohiale.
- Expirând ciclul de trei ani, în urma acesteia
7. a reconstitui pe 3 ani comitetul protopopesc, alegând ca membri ordinari 4 preoți 8 mireni, iar ca suplenți 2 preoți și 4 mireni;
  8. a reconstitui epitropia protopopească pe 3 ani, alegând ca ordinari 2 din cler și 2 mireni, iar ca suplenți 1 preot și 1 mirean;
  9. a întregi scaunul protopopesc cu 2 membri ordinari și în fine
  10. a alege și 2 membri suplenți la acelaș scaun.

Aș termină, cu dorul, carele îl avem cu toții, ca cel puțin proximal sinod ordinar protopopesc, să-l putem ține în semnul păcii, lucrând cu toții pentru întărirea bisericeii noastre sfinte și prosperarea neamului nostru românesc.

Oradea-mare, la 1/14 Martie 1918.

Andrieu Horvath, protop. Orăzii-mari.

Sinodul protopresbiteral al Șiriei.

Cu publicarea raportului despre decurgerea sinod. protopresb. al Șiriei — care a produs senza neîntemeiat în unele cercuri — n'am voit să produc susceptibilități, cu atât mai puțin să fac învinuiri institutului nostru de bun renume. Aflu însă de lipsă că la întimpinarea din Nr. 14 din „Bis. și Școala“ să fac „sine ira et studio“ unele observări.

Din raportul meu apare că nu numai unii învățători, ci și o samă de preoți nu își împlinesc datoria, în urmare prin o concluziune ne logică indirect să aduc aceleași acuze și institutului teologic pentru scăderile constatate la unii preoți.

Acelaș raport cetit cu bunăvoința cu carea s'a scris și cu calmul recerut, n'ar fi produs supărare cu atât mai puțin revoltă.

Sinodului protopresb. ca supremului for tractual îi incumbă datoria de a veghia întreg mersul afacerilor noastre bis.-școl. și epitropești, iar mai presus de toate fluctuațiunea vieții religioase-morale a poporului, unde preoții și învățătorii au să servească de pildă.

Constatate unele scăderi, nu s'a putut ecvilibră bilanțul fals — după rețeta veche — ridicând valoarea efectelor proprii în conta pasive-

lor, — fără a cercă și mijloacele de sanare, pe cari le află de mai potrivite între împrejurările date. Astfel s'a luat apoi concluzele de ameliorare a dotațiunilor preoțești și învățătoresți, precum și hotărârea de a sană inconvenientul cu pricina, constat în unele parohii și care a produs supărare fără temei.

Eu și sinodul protopresb. încă e de credința, că de ar succede inovațiunea dorită, buna înțelegere în tot locul și între elevii seminariali ar putea să câștige numai, iar efectele ei să producă în viața publică a îndrumătorilor neamului succese și mai mari resonând amvonul mai cu putere la companiat de slova dascălului român și confesional.

Reamintind trecutul, — de mortuis nihil nisi bene, — mă închin memoriei marilor dascăli, și din parte-mi mi-am spus cuvântul final.

Natanail.

Contribuiri pe seama „Asociațiunii“.

Din 18 Martie încoace s'au mai făcut în favorul „Asociațiunii“ și al instituțiilor ei următoarele contribuiri, pentru care exprimăm mulțămiriile cele mai călduroase:

A) *Institute de credit*: „Bocșana“ din Bocșamontană 100 cor. „Institut de credit“ din Mehadia 50 c. „Furnica“ din Făgăraș 50 c. „Luceafărul“ din Vârșet 300 c. „Orientul“ din Dobra 50 c. „Cassa de păstrare“ din Mercurea 200 c. „Mielul“ din Poiana 50 c. „Bihoreana“ din Oradea-mare 500 c. „Sătmăreana“ din Seini 40 c. „Mercur“ din Năsăud 100 c. „Sylvania“ din Șimleu 500 c. „Vărădiana“ din Varadia 50 c. „Codreana“ din Băsești 200 c. „Oraviciana“ din Oravița 300 c. Cu totul 2490 c. Sumele din conspectul I: 2685 c. Impreună: 5175 c.

B) *Particulari*: Dr. Aurel Oprea, avocat în Bocșamontană 100 c. Dionisiu de Simon, proprietar mare în Uzdi-Sân-Petru 1000 c. Nicolae Oprean, comerciant, Murăș-Oșorheiu 500 c. Ioan Săbădeanu, comerciant, Brașov 100 c. Dr. Vasile Suci, canonic, Blaj 200 c. Gheorghe Popp, consilier ministerial, Vaidacuta 1000 c. Dr. Nicolae Calefariu, medic, Săliște 500 c. Andreiu Cosma, director de bancă, Șimleu 100 c. Dr. George Pop, avocat, Zălau 100 c. Daniil Graur, învăț., Giurtelec 50 c. Grațian Flonta, protopop, Cățelul-român 50 c. Dr. Alexandru Aciu, avocat, Tășnad 50 c. Dr. Alexandru Gheție, vicar foraneu, Șimleu 50 c. Antoniu Băliban, preot, Uinimăt 50 c. Traian Trușăș 50 c. Ioan Nossă, Bogdana 50 c. George Maior, Periceu 50 c. Vasile Pop, protopop, Oarța-de-jos 50 c. Antoniu Mocsonyi de Foen, mare proprietar, Bulciu 1000 c. Ioan Costea, preot, Uilac 50 c. Georgiu Maior, preot, Băița 50 c. Alexandru Achim, preot, Băsești 20 c. I. Lengyel, preot, Oarța-de-sus 30 c. Vasiliu Marchiș, econ., Oarța-de-jos 10 c. Mihaiu Chiș, Oarța-de-jos 5 c. Vasiliu Pop al Onuțului, curator primar, Oarța-de-jos 5 c. Ionel P. Comșa, comerciant, Săliște 1000 c. Livia G. Cosma, soție de avocat, Beiuș 50 c. Pantaleon Lucaș, căpitan c. și r. în pensiune, Sibiu 200 c. Alexandru Lupu, general c. și r. în pensiune, Viena 100 c. Dr. Octavian Russu, avocat, Sibiu, și dna Emilia Russu n. Rațiu 1000 c. Dr. Aurel Halic, medic, Lipova 50 c. George Pop de Băsești, mare proprietar, Băsești 1000 c. La un loc: 8620 c. Sumele din conspectul I: 4400 c. Impreună: 13.020 cor.

Sibiu, 9 Aprilie n. 1918.

Biroul „Asociațiunii“.

INFORMAȚIUNI.

Alegerea de paroh în Arad a avut loc Duminică, în 1/14 Aprilie, sub conducerea părintelui protopop Traian Vățian. După serviciul Chemării Duhului Sf. și constituirea sinodului parohial electoral, la orele 11 și 1/2 s'a început votarea. Dintre recurenții Vasile Lazarescu, Caius Turic, Eugen Crăciun și Ștefan German, candidați de comitetul parohial, Eugen Crăciun a întrunit 81 de voturi, Caius Turic 76 și Vasile Lazarescu 54. Neobținând nici unul majoritatea absolută necesară a voturilor s'a ordonat o a doua alegere între candidații Eugen Crăciun și Caius Turic, care s'a terminat la orele 4 și 1/2 d. m., cu următorul rezultat: Eugen Crăciun 94 voturi, iar

Caius Turic 90. Intrunind deci majoritatea voturilor dl Eugen Crăciun a fost proclamat de paroh ales pentru parohia a II-a a Aradului.

Alegerea de metropolit la Blaj va avea loc în 26 aprilie (9 mai) a. c., în prezența comisarilor Dr. Ioșif Siegescu și Ugron Gábor.

Răsboiul e pedeapsa lui Dumnezeu. În o vorbire publică, ținută în Benneckenstein, fostul cancelar german Michaelis a zis, că ne înșelăm dacă suntem de credință, că pacea ne va aduce raporturi normale pentru a putea trăi. Lipsa ce o simțim în cursul răsboiului va dăinui și după răsboi. Nu numai prețul mâncărilor, ci și al îmbrăcămintei și încălțăminte va rămâna urcat. Binefacerile păcii le vom pierde, dacă nu ne pregătim pentru trebuințele ce se vor simți după răsboi. Trebuie să recunoaștem, zice Michaelis, că la provocarea răsboiului și noi purtăm vină, chiar dacă politicește nu suntem de vină. Ne-a ajuns nenorocirea răsboiului, fiindcă am început să ne închinăm banului, și Dumnezeu a venit să ne ferească prin răsboi de a ne da cu totul materialismului.

Fundațiunea Gozdu. Reprezentanta fundațiunii marelui fondator Emanuil Gozdu și-a ținut luna trecută ședințele de primăvară, examinând socoțile. Avera face peste 10 milioane. Datoriile aproape patru milioane. Împrumuturile s'au ridicat spre a cumpăra acții la emisiuni noi. Astfel fundațiunea are 534 acții dela „Pesti Hazai”. Una face — cam 18000 c. — Peste 2400 acții dela „Hazai Bank”. Una face 400 - 500 c. Casele din Budapesta prețuesc 1½ milion. Bursierii au ridicat în 1917 — 56.000 cor. De tot sunt peste 300 bursieri, cari ar avea să ridice anual 150.000 cor., dar cei mai mulți sunt la miliție. S'a preliminar anual pentru stipendii 103.000 cor. Laudabilă este deciziunea etoriei de a se preferi în anii viitori la împărțirea burselor acei tineri, cari vor îmbrățișa cariere practice, mergând la *agronomie, academia economică, veterinară, școale superioare de industrie* etc. Tinerii absolvenți dela astfel de școale — fiind aplicați pe la bănci etc. — vor putea îndrumă băncile noastre spre industrie, întreprinderi comerciale de tot soiul.

Învățământ economic. Ministrul de culte și instrucțiune publică a hotărât, ca învățământul economic în școlile primare să se propună în mod mai intensiv, pentru a îmbunătăți situația economică a țării prin sporirea producției. Secția de instrucțiune a pregătit un proiect, care are în vedere modificarea necesară a planului de învățământ.

Jidovii contra ordinațiunii lui Mezösy. Ziarul „Egyenlőség” în numărul său din 6 Aprilie a. c. se plânge, că în unele părți ale țării li-se face imposibilă jidovilor cumpărarea de realități. Nu pot fi proprietari de moșii mari cetățenii: Léb Jakab, Grünfeld Mayer, Izrael Adolf, Danzinger Henrich și Paneth David. Vrea să știe: există bărbat de stat ungar cu răspundere, care să aprobe acest procedeu contra intereselor naționale? Scopul mărturisit al ordinațiunii lui Mezösy e doară ca în ținuturile expuse ale naționalităților „averea națională” să ajungă numai în posesiunea „elementelor de încredere și credincioase statului!” Acum însă în aplicarea ei se manifestează și tendințe antisemite. „Ce să zicem la aceasta?” — se întreabă dl Magyar Lajos autorul articolului. „Să zicem că pământul Ungariei îl apără și sânge jidovesc? Să zicem că ogoarele Ungariei n'au fost până acum antisemite, ci au răsplătit cu îmbelșugare și munca jidovului? Să zicem că ar fi o infamie revoltătoare („felháborító gázság”), o barbarie, care ar face de rușine și stările din Rusia și România, dacă alipirea față de stat și munca s'ar remunera cu despoierea de drepturi. Lumea civilizată așteaptă dela România să deie drepturi cetățenilor săi jidani, să le facă posibilă cumpărarea de moșii. Vreau ca într'un viitor apropiat să răsune („harsogjon”) aceasta pretensiune și față de Ungaria?”

Ca unii ce stăm sub aceiaș osândă le dăm soților dela „Egyenlőség” sfatul, ca cei ce nu pot cumpăra moșii sub firma și cu numele vechiu, să și-le schimbe. Doar așa mare lucru e acesta?

Timpul de vară. Incepând din 2/15 Aprilie, când s'a introdus iarăș socotirea timpului de vară, localurile publice, restaurantele, cafenelele ș. a. sunt îndreptățite a sta deschise până la orele 12 din noapte

Mulțămită. În numele tinerimei dela institutul ped.-teol. din loc, subscrisa direcțiune mulțămeste dlor *Gheorghe Șimandan, măcelar în Arad, care a dăruit 100 cor și Dimitrie Popa, care a dăruit 10 cor. fondului tinerimii. Bunul Dumnezeu le răsplătească cu darurile sale bogate. — Direcțiunea.*

Poșta redacției.

Dlui I. V. în T. Caracterul ziarului nostru nu admite publicarea inseratului și a poesiei trimise.

Dlui L. C., inv. Mulțămim pentru frumpeasa lucrare. Dela d-voastră primim cu plăcere articoli și fără limite. „Preocupările” trimise mai demult le pot publica abia în numărul viitor. În curând va urma și celalalt.

Dlui Gh. Pr. în D. În Miercurile și Vinerile — cu excepțiunea Vinerii-mari — precum și în zilele de Luni, Marți — cu excepțiile de Luni și Marți din săptămâna primă — și Joi ale Sf. Paresimi se poate servi numai liturghia celor înainte sfințite. Liturgierul nostru nu indică ori de se pot intercală ectenii speciale — pentru morți, bolnăvi etc. — în liturghia înainte sfințită și în lipsa indicării precise avem să ne ferim de inovații și proceduri subiective.

Redactor responsabil: **Dr. Teodor Botiș**, profesor.

Concurse.

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa III din **Sârbi** protopresbiteratul Halmagiului (Nagyhalmagy), conform ordinului V. Consistor diecezan Nr. 5110/1916, se publică de nou concurs cu termen de **30 zile** dela prima apariție a acestuia în foaia of. „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. Birul parohial legal. 2. Stoalele legale. 3. Eventualul ajutor de stat. Ne fiind casă parohială, parohia va închiria pe speșele sale proprii până la alte dispoziții, o casă acomodată cu supraedificatele de lipsă și grădina de legumi.

Aleșul va fi dator să solvească dările publice după venitele sale preoțești; și să catehizeze la școala confesională din loc, fără alta remunerație. Eventul fiind dânsul și învățător calificat va putea să ocupe provizor și stațiunea învățătorescă, care e vacantă, primind pentru acestea salariul învățătorului asigurat de parohie circa de 600 cor.

Doritorii de a ocupa acest post, sunt poțitiți, ca recursurile lor ajustate conform regulamentul p. par, cu toate documentele prescrise, eventual și un atestat de serviciu și adresate comitetului parohial din Sârbi (Szerb), să le înainteze în termenul de sus oficiului protopresbiteral gr.-or. român din Halmagi (Nagyhalmagy).

Reflecții sunt obligați a se prezenta cu prealabila știre a protopresbiterului din Halmagi, în vre-o duminică ori sărbătoare sub durata concursului, în sf. biserică din loc spre a se face cunoscut poporului predicând eventual servind sf. liturghie.

Sârbi, la 25 Martie (7 Aprilie) 1918.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: **Cornel Lazar**, ppresbiter.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea vacantei parohii din **O-Homorogh** protopresbiteratul Tinca, (cottul Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare; pe lângă următoarea dotațiune: 1. Una sesiune de pământ. 2. Una cânepiște. 3. Pășunatul ce revine după pământul parohial. 4. Casa parohială cu apartinențele ei și grădina. 5. Bir preoțesc dela familiile cu pământ 30 litre cucuruz, dela cele fără pământ 15 litre anual. 6. Stoale îndatinate. 7. Intregire dela stat, care însă parohia nu o garantează.

Dările publice are să le supoarte preotul ales, care va fi îndatorat a catehiza în școlile din comună fără a putea pretinde dela parohie altă remunerațiune.

Parohia e de clasa primă.

Reflecții nainte de a se prezenta în parohie trebuie să se prezinte nainte protopresbiterului tractual și să dovedească că au calificatiunea prescrisă pentru parohia de cl. I, iar recursurile lor adresate comitetului parohial să le prezinte sub risul protopresbiter, și să se pre-

zinte în vre-o Duminică ori sărbătoare în biserică din O-Homorogh, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Nicolae Rocsin, ppresbiter.

—□—

3—3

Pentru vacanta parohie de clasa a treia din **Foneu** (Rózsafalva), protopopiatul Tinca, (cottul Bihor); cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarele emolumente:

1. Pământ 25 jughere 686□, parte arător parte fânaș. 2. Bir parohial 30 litre de cucuruz sfârșmat dela fiecare casă sau prețul curent dela cari nu vor avea. 3. Casa parohială cu intravilan. 4. Stoalele îndatinate. 5. Intregirea dela stat, dar parohia nu o garantează.

Dările publice după aceasta dotațiune le va plăti preotul ales, și va fi îndatorat a catehiza în școală fără altă remunerațiune, având a se prezenta reflectanți în vre-o Duminică ori sărbătoare în biserică din Foneu pentru a-și arată desteritatea în cele rituale.

Reflecții sunt îndatorați a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru dovedirea că dispun de calificatiunea recerută, iar recursurile ajustate conform regulamentul și adresate comitetului parohial să le înainteze subscrisului protopresbiter.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

3—3

Pentru vacanta parohie de clasa a III-a din **Lupoaia** (Farkaspatok), protopopiatul Tinca, (com. Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarea dotațiune:

1. Casa parohială cu intravilan și extravilan în extenziune de 3 jughere și competența de imaș după aceasta. 2. Bir parohial 30 litre dela fiecare casă, eventual prețul curent. 3. Stoalele îndatinate. 4. Intregire dela stat care nu o garantează parohia.

Toate dările publice are să le plătească alesul preot care va fi dator a catehiza în școala din parohie fără alta remunerațiune.

Reflecții recursurilor ajustate conform regulamentul adresate comitetului parohial au să le înainteze subscrisului protopresbiter, și sunt datori a se prezenta în vre-o Duminică ori sărbătoare în biserică din Lupoaia pentru a-și arată desteritatea în cele rituale, având înainte de prezentare în parohie a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru a adeveri că posed calificatiunea recerută.

Nicolae Rocsin, protopresbiter.

—□—

3—3

Nr. 202/1918.

Publicare de licitație.

Subscriși prin acestea publicăm, că vindem pe calea licitației publice spre exploatare lemne de goron, fag, cer și carpine din **pădurea** preotului și a învățătorului din Prevaleni, com. Hunedoarei, stațiunea salei ferate ACSEV din **Alvácza**, pe baza încuviințării V. Consistor diecezan de Nr. 7699/1906 și a Inaltului Ministru de agricultură Nr. 93/1917 circa de 20 jug. cat.

Vânzarea se va efectui pe calea licitațiunii publice verbale, admise fiind și oferte în scris; ce se țină la 8/21 Mai 1918 orele 3 d. m. în cancelaria notarială din **Vața-de-jos (Alvácza)**, și anume pe lângă următoarele condițiuni:

1. Prețul de strigare 146.750 cor.
2. A se depune deci nainte de începerea licitațiunii de cătră participanți vadiu de 15.000 cor. bani gats.
3. Postoferte nu se iau în considerație.
4. Condițiile speciale de licitație și de contract, se pot vedea până în ziua penultimă a licitațiunii, la oficiul silvanal cercual în Brád, precum și la oficiul protopresb. gr.-or. român din Halmagi (Nagyhalmagy) și respective și la oficiul parohial din Prevaleni.

Se observă, că pădurea de sub întrebare din Prevaleni este dela stațiunea salei ferate **Alvácza** în depărtare numai de circa 8 kilometri și constă din 1415 fire goron și 404 fire de cer fag și carpine în grosime dela 20—110 cm. în mărime de stat de om.

Prevaleni, la 19 Martie 1918.

Amos Florea m. p., paroh preș. com. par., *Zenovie Duma* m. p., epitrop.

În conțelegere cu mine **Cornel Lazar**, ppresb.

—□—

2—